

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Милена Шушулова-Павлова, Нов български университет,
за дисертационния труд на **Теодора Николаева Атанасова**
докторант към Инструментален факултет, Катедра „Струнни инструменти“

и

ИНТЕРПРЕТАЦИОННИ ПРОБЛЕМИ В НЯКОИ ТВОРБИ ЗА СОЛО ВИОЛОНЧЕЛО НА ПЕТЪР ХРИСТОСКОВ, ДИМИТЪР ХРИСТОВ, НИКОЛАЙ СТОЙКОВ И ГЕОРГИ АРНАУДОВ

с научен ръководител проф. Анатоли Кръстев
за присъждане на образователна и научна степен „доктор“
в професионално направление 1.1. Музикално и танцово изкуство

Биографични данни

Теодора Атанасова започва да свири на виолончело на девет години в НУМТИ „Добрин Петков“ в Пловдив. Завършва НМА „Проф. Панчо Владигеров“ в София (2017) в класовете по виолончело на проф. Анатоли Кръстев и по камерна музика на проф. Ангел Станков. От 2017 е преподавател по виолончело в НМУ „Любомир Пипков“ в София, а от 2020 – хоноруван преподавател в НМА. Тя печели награди на национални и международни конкурси и участва в майсторски класове на световни виолончелисти като Клаудио Бохоркез, Ромен Гариу, Денис Северин, Томас Гросенбахер, Георг Байч, Конрадин Бродбек, Разван Сума, Антон Никулеску, Владимир Перлин, Матс Лидстрьом, Алваро Хуертас и др. Като солист концертира с Оркестъра на Асоциация „Оркестрани“ (Понте ди Пиаве, Италия), Академичния симфоничен оркестър на НМА, Камерен оркестър „Орфей“ – Перник, Симфониета – Видин, Софийска филхармония, както и със симфоничните оркестри в Шумен, Пазарджик, Русе и Пловдив. Участва неколкратно в Международната лятна академия на Университета за музика и изпълнителски изкуства във Виена, където работи под ръководството на изтъкнати музиканти и педагози в областта на камерната музика като Хато Байерле, Йозеф Клусон, Аведис Куюмджиян, Йоханес Майсл, Анита Митерер, Петер Надж, Петр Праузе, Ян Талих, Вида Вуйич, Евгения Епщайн и Мигел да Силва. През 2017 с Junge Zürcher Harmoniker участва в няколко концертни програми в Цюрих (Швейцария). От 2018 е виолончелист на струнен квартет „Фрош“, а от 2020 е член на Underground Cello Quartet – първия виолончелов квартет в България. Като камерен изпълнител Теодора гостува на повечето големи музикални фестивали в България: Мартенски музикални дни, Варненско лято, Софийски музикални седмици, Изкуството на Барока, Празници на изкуствата „Аполония“, Дни на музиката в Балабановата къща, Международния фестивал на камерната музика – Пловдив, Зимни музикални вечери „Проф. Иван Спасов“ – Пазарджик, Дни на камерната музика – Габрово, Arbanassi Summer Music и др. Теодора участва като гост-преподавател в образователната програма „MiniCellos“ в първите две издания на виолончеловия фестивал „CellEast“ – Букурещ, Румъния (2022 и 2023). Записва за БНТ, БНР, Европейския звукозаписен оркестър (ERO) и Sofia Session Orchestra. От 2019 Теодора е водач на виолончеловата група в Нов симфоничен оркестър и соло виолончелист на Европейския звукозаписен оркестър. Като солист, камерен изпълнител и оркестрант изнася концерти в България, Италия, Германия, Австрия, Франция, Швейцария, Полша, Словения, Словакия, Турция, Сърбия, Русия, Китай, Южна Корея, Саудитска Арабия,

Съдържание на дисертационния труд

Дисертационният труд е обсъден и насочен към защита на заседание на катедра „Струнни инструменти“ при НМА „Проф. Панчо Владигеров“ на 30.01.2024. Съдържа увод, четири глави¹., заключение, библиография, приноси и публикации по темата с общ обем от 127 стр., включително 72 нотни примера, както и включена концертна дейност на докторантката.

¹ I. Транскрипцията в музиката. Някои популярни транскрипции във виолончеловата литература. Петър Христосков – „Ръченица“ № 6, оп. 1 (транскрипция за соло виолончело на Джефри Дийн) – инструментални и интерпретационни проблеми и начини за преодоляването им. (I. Транскрипцията в музиката. Някои популярни транскрипции във виолончеловата литература. 2. Петър Христосков – Кратка творческа биография и произведения за виолончело. 3. „Ръченица“ № 6, оп. 1 (транскрипция за соло виолончело на Джефри Дийн) – инструментални и интерпретационни проблеми и начини за преодоляването им.) II. Димитър Христов – творчески параметри и взаимодействия. Творби за виолончело. Композиционни и интерпретационни особености на „Размишления на едно самотно виолончело“. III. Личността и творчеството на Николай Стойков. Изпълнителски прочит на соната за соло виолончело оп. 39. IV. Георги Арнаудов – Кратка творческа биография и композиции за соло виолончело. Някои структурни и интерпретационни особености в „Три соната по Микеланджело“ за соло виолончело.

Точно формулирани цели и задачи на дисертацията

Основният **мотив** за избора на тема на докторантката е творческата близост и взаимодействията между композитор и изпълнител, които са от изключително значение за изграждането и обогатяването на виолончеловия репертоар и за утвърждаването на националната виолончелова школа в България, особено след 90-те години на XX век. Музиката за соло виолончело е пряко свързана с индивидуалния стил и развитие на композиторите и със самите изпълнители-виолончелисти. Разглежданите произведения за виолончело представляват основния **обект** на изследването. **Предметът** на дисертационния труд е анализ на интерпретационните проблеми на изпълнителя при задълбочено тълкуване на авторския музикален текст. Повечето от тях са свързани с особеностите на композиторския стил, вникване в семантиката на музикалния език, формата и строежа на творбата. Дисертантът предлага практически указания и съвети за преодоляването на техническите и инструментални проблеми, които творбите поставят пред изпълнителя. Основната **цел** на настоящия труд е да се насочи вниманието към рядко изпълнявани и неизследвани досега български произведения за соло виолончело, спомагайки за популяризацията им, утвърждаването им като ценни за виолончеловия репертоар. Главната **задача** на изследването е да се провокира интерес у младите изпълнители и ценители на виолончеловото изкуство към тези творби чрез разкриването на някои специфични проблеми, възникващи в интерпретацията им и начините за тяхното преодоляване.

Значимост на изследвания проблем в научно и научно-приложно отношение

В **първа глава** е изследвана т.нар. „вторична“ („опосредствена“) форма на *диахронния диалогичен модел*² и по-конкретно ролята на транскрипцията, създадена от изпълнителя-виолончелист. Като пример е разгледана транскрипция на американския виолончелист Джефри Дийн³ на капричио за цигулка от Петър Христосков „Ръченица“ оп.1, № 6. Във **втора глава** е разгледано произведението „Размишления на едно самотно виолончело“ от Димитър Христов, с интонационни елементи и мотиви, свързани с шопския диафонизъм, но пречупени през индивидуалния стил и почерк на композитора. **Трета глава** е посветена на Соната за соло виолончело, оп. 39 на композитора Николай Стойков, четиричастна сонатна форма, съдържаща препратки към автентичния български фолклор, примесени с характерни за стила на автора сонорно-алеаторни построения, изискващи специфични похвати на звукоизвличане. **Четвърта глава** разглежда част от камерното творчество на Георги Арnaudов и неговата последна творба за соло виолончело „Три сонета по Микеланджело“. Цикъл-откровение, вдъхновен от стиховете на ренесансовия гений Микеланджело Буонароти, свързващ модерната епоха с тази на Ренесанса, неподвластни на времето. **Методологичната основа** на изследването включва исторически, аналитичен, сравнителен и интерпретативен метод. Използвани са различни типове анализ по отношение на стила, изразността, тематизма, техническите, психологическите и инструменталните решения и интерпретацията. Подходът на докторантката е преди всичко от позицията на инструменталиста-виолончелист и е плод на личния ѝ практически опит като изпълнител и педагог.

Степен на познаване на състоянието на проблема и съответствие на използваната литература

Аналитично разглежданите, рядко изпълнявани, но забележителни творби от виолончеловия репертоар са написани на границата между XX и XXI в. и подчертават процесите на бурно жанрово и стилово разнообразие и развитие в камерната музика и в соло-виолончеловата практика. От гледна точка на изпълнителя детайлно са засегнати интерпретационни проблеми, чисто техническите и инструментални трудности, конкретните начини за тяхното преодоляване. Подчертава се съществената роля на творческа близост между композитор и изпълнител, свързана с взаимопроникването на идеи между тях. Разглежданите в дисертацията произведения от Христосков/Дийн, Христов, Стойков и Арnaudов са знакови и отразяват различни етапи от творчеството на авторите. Те са пример за високото художествено развитие на музиката за соло виолончело в България, имат важен принос за обогатяване на националната ни виолончелова

² Крачева, Лилия. Музикална творба и изпълнителска практика, Марс 09 ЕООД, 2017

³ Джефри Дийн- американски виолончелист, който преподава в музикалния факултет на Американския университет в България повече от двадесет години. Изнася множество концерти като солов и камерен музикант. Част е от клавирно трио „Арденца“ в продължение на 10 години. Представа премиерно много нови творби на своя фестивал за американска и българска музика AmBul. Понастоящем живее, твори и преподава в САЩ.

школа. Текстът има висока практическа насоченост и би бил полезен на всеки, който прояви интерес към изследваните творби.

Коректност при цитирането на представителен брой автори
Теодора Атанасова е коректна в своите цитирания.

Приноси на дисертационния труд

Бих представила приносите на дисертацията по следния начин:

1. За първи път се анализират от гледна точка на интерпретатора разглежданите в дисертацията произведения: Петър Христосков – „Ръченица“ оп.1, № 6 (транскрипция за виолончело на Джефри Дийн); Димитър Христов – „Размишления на едно самотно виолончело“; Николай Стойков – Соната за соло виолончело оп.39, Георги Арnaudов – „Три сонета по Микеланджело“. Изпълнителската проблематика е разгледана в ракурса на техните индивидуални стилови, структурни, фактурни особености.
2. За първи път тези творби се осмислят в контекста на някои процеси в развитието на камерните жанрове през последното десетилетие на XX и началото на XXI век, като е направен опит да бъде изведено значението им за развитието и обогатяването на българската и европейската литература за виолончело. Информацията има важна стойност за документиране на развитието на виолончеловата школа в България през последните четири десетилетия, свързана и с изпълнителското изкуство.
3. Във връзка с аналитичния интерпретаторски подход са предложени конкретни решения за преодоляването на заложените в съответните творби инструментални и интерпретационни проблеми, свързани с изпълнителския и педагогическия опит на автора. Трудът е насочен към бъдещите интерпретатори и изследователи на българската музика за соло виолончело и основно към обучаващите се виолончелисти.
4. Осъществени са първи студийни записи на Ръченица оп.1, № 6 на Петър Христосков (транскрипция за виолончело на Джефри Дийн) и „Три сонета по Микеланджело“ от Георги Арnaudов (реализирани на 15.01. 2024).

Оценка на съответствието на автореферата с основните положения и приносите на дисертационния труд.

Авторефератът отговаря на дисертацията, която е с доста широк обем.

Лични качества на автора (ако рецензентът го познава)

Теодора Атанасова познавам само като изпълнител. Често е солист или част от Академичен оркестър Камерата Орфика НБУ. Тя е много добър професионалист, чудесен интерпретатор. Има бъдеще и като солист, и като камерен изпълнител. Но от представената дисертация виждам, че има бъдеще и като изследовател на музиката. Поздравления.

Публикации по темата на дисертационния труд

Теодора Атанасова е представила 2 публикации, свързани с темата на докторантурата:

1. **Атанасова, Т.** Изпълнителски анализ на транскрипция за соло виолончело от Джефри Дийн на „Ръченица“ из „12 капричии за соло цигулка“ оп.1 от Петър Христосков в сборник от IV Международна научна конференция „НАУКА, ОБРАЗОВАНИЕ И ИНОВАЦИИ В ОБЛАСТТА НА ИЗКУСТВОТО“, 26-27 октомври 2023г. (под печат)
2. **Атанасова, Т.** Някои структурни и интерпретационни проблеми в „Три сонета по Микеланджело“ за соло виолончело от Георги Арnaudов, „Музикален логос“, ISSN 2534-8973 <https://galerianadumite.bg/index.php/nyakoi-strukturni-i-interpretatsionni-problemi-v-tri-soneta-po-mikelandzhelo-za-solo-violonchelo-ot-georgi-arnaudov/>

Теодора Атанасова е реализирала изключително активна концертна дейност по време на докторантурата си, която включва: **2018/2019** – 20 концерта включващи 3 премиери за България и една световна премиера на виолончелови партитури; **2020** – 16 концерта отново с 3 премиери за България и една световна премиера; **2021** – 7 концерта с една световна и една българска премиера; **2022** – 17 концерта с една световна и 4 български премиери; **2023** – 9 концерта с 2 световни и 2 български премиери. Това е огромна изпълнителска дейност.

Освен това е осъществила 12 студийни записи в БНР и БНТ, от които два са пряко свързани със темата на докторантурата (бе споменато в приносите). Има издадени 3 диска:

1. **String Festival** from Telemann to Balkanski – Violin duo Angel Stankov- Yossif Radionov/ Rossen Balkanski – guitar/ Alexander Ivanov – violin/ Teodora Atanasova – violoncello, Produced by Pavlina Radionova, 2018 Sofia

2. **Stellan Sagvik 6 String Quartets** – Stockholmeskvartetten, FROSCH Quartet, Gentile Quartet, nosag records, nosagCD2246
3. **Jeremy Beck, remember** - Frosch string quartet, NeumaRecords, 2023

Всичко това може да бъде прието като публикации по темата на докторантурата. Поздравления.

В заключение на това СТАНОВИЩЕ ще завърша със следната оценка:

Дейността на докторантката отговаря на наукометричните показатели за придобиване на образователната и научни степен „доктор“, според Закона за развитието на академичния състав на Република България.

Дисертационният труд на **Теодора Николаева Атанасова**, докторант в НМА – София, на тема: **ИНТЕРПРЕТАЦИОННИ ПРОБЛЕМИ В НЯКОИ ТВОРБИ ЗА СОЛО ВИОЛОНЧЕЛО НА ПЕТЪР ХРИСТОСКОВ, ДИМИТЪР ХРИСТОВ, НИКОЛАЙ СТОЙКОВ И ГЕОРГИ АРНАУДОВ**, заедно с носените от него приноси с научни и приложни качества, както и голямото количество публикации/творчески изяви, смятам напълно достатъчни, за да дам своята убедена положителна оценка и да предложа на уважаемото научното жури **да присъди образователната и научна степен „доктор“** по професионално направление 8.3 Музикално и танцово изкуство, на **Теодора Атанасова**, според изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България.

1.4.2024, София
Проф. д-р Милена Шушулова-Павлова